

Sınıfta

Etkili Öğretim ve Yönetim

(Etkinlikler ve Örnekler)

Editor: Prof. Dr. Dilek ERBAŞ

Yazarlar:

Prof. Dr. Niyazi CAN

Prof. Dr. İbrahim H. DİKEN

Doç. Dr. Semra DEMİR BAŞARAN

Yrd. Doç. Dr. Avşar ARDIÇ

Yrd. Doç. Dr. Hüdayar CİHAN GÜNGÖR

Editör: Prof. Dr. Dilek Erbaş

SINIFTA ETKİLİ ÖĞRETİM VE YÖNETİM (Etkinlikler ve Örnekler)

ISBN 978-605-318-244-3

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları
Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti. ne aittir.
Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri,
kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt
ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.
Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında
yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları
satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: Eylül 2015, Ankara

Yayın-Proje Yönetmeni: Ayşegül Eroğlu
Dizgi-Grafik Tasarım: Gülnur Öcalan - Selda Tunç
Kapak Tasarımı: Yılmaz Yücel
Baskı: Yorum Basım Yayın ve Matbaacılık Ltd. Şti
İvedik Organize Sanayi Bölgesi Matbaacılar Sitesi
35. Cadde No: 36 - 38 06370
(0312 395 21 12)

Yayıncı Sertifika No: 14749
Matbaa Sertifika No: 13651

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi 0312 430 67 50 - 430 67 51
Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net

ÖN SÖZ

Sevgili Öğretmenler ve Öğretmen Adayları,

Etkili öğrenme, güvenli ve disiplinli bir okul ortamında sağlanabilir. Bu nedenle, her öğretmenin, sınıf yönetimi konusunda gerekli bilgilere ve becerilere sahip olması gereklidir. Bu kitabın hazırlanmasında temel amaç, öğretmen adaylarına ve öğretmenlere etkili sınıf yöntemi becerilerini kazandırabilmek için gerekli kuramsal bilgiyi sağlamak ve bu kuramsal bilgilerin sınıf ortamında nasıl uygulanacağına ilişkin örnek olaylar sunmaktır. Böylece, öğretmenler sınıflarında etkili sınıf yöntemi sağladıklarında, etkili bir öğrenme ortamını kolayca gerçekleştireceklerdir.

Sınıf yönetimi konusunda hazırlanmış pek çok kaynak kitap bulunmaktadır. Ancak, bu kitabın diğer sınıf yönetimi kitaplarından önemli iki temel farklılığının olduğu düşünülmektedir.

1. Sınıf yönetimi, öğretim programı, öğretim yöntem ve teknikleri, öğrenci, zaman, mekan, teknoloji-araç-gereçler ve öğretmen arasında etkili bir eşgüdümleme sağlayarak, etkili öğrenmenin gerçekleştirilmesi için uygun bir ortamın ve düzenlemenin sağlanması ve sürdürülmesidir. Öğretmenlerin, sınıf yönetiminin her bir boyutuyla ilgili, bilgi ve beceri sahibi olmaları, etkili öğrenme ortamları hazırlama becerisi kazanmaları için önemlidir. **Bu nedenle bu kitabın yazımında, sınıf yönetiminin farklı boyutlarında uzman olan öğretim üyeleriyle işbirliği yapılmıştır. Bu öğretim üyelerinin uzmanlık alanları, eğitim yönetimi, eğitim programları ve öğretimi, rehberlik ve psikolojik danışmanlık ve özel eğitimidir.**

2. Ülkemizde kaynaştırma uygulaması 1986 yılında başlamıştır. Günümüzde ise 5378 sayılı özürsüzlüler kanunu gereği olarak, okullardaki kaynaştırma öğrencisi sayısı giderek artmıştır. Bu nedenle, öğretmenlerin, kaynaştırma öğrencileri için öğretimsel uyarlamalar ve düzenlemeler yapmaları zorunluluğu doğmuştur. Bu kitapta sözü edilen uyarlamaların ve düzenlemelerin tümüne değinilmemiştir; **ancak, her bölümde öğretmenlere rehberlik edecek temel bilgiler ve ipuçları verilmeye çalışılmıştır.**

Elinizdeki kitap, öğretmen adayları ve öğretmenler için hazırlanmıştır. Bu kitabın, öğretmen adaylarına, çalışacakları sınıf ortamlarını tanıtmada, sınıf yönetimi açısından gerçekçi ve uygulanabilir bir bakış açısı oluşturmada katkı sağlayacağı umulmaktadır. Diğer taraftan öğretmenler, kendi sınıflarında, nitelikli bir öğrenme-öğretme ortamı sağlamak için çok çaba sarf etmektedirler. Ancak bu çabalarında onları daha etkin kılmak ve daha başarılı düzenlemeler ve uygulamalar yaratmalarına olanak sağlamak için gerekli bilgiler ve uygulamalar, bu kitapta sistematik olarak sunulmuştur.

Kitapta yer alan her bir bölümün başlangıcında, ilgili bölümü okuyanların elde edecekleri **kazanımlara** yer verilmiştir. Bununla beraber, her bir bölümün girişinde, okuyucuları, **düşünmeye, araştırmaya yönlendiren ve kuram ile uygulama arasında bağ kurulmasını sağlayan** örnek olaylar ve sorular yer almaktadır. Her bir bölümün sonunda ise, önemli noktaların vurgulandığı, özet yer almaktadır. Özeti ardından, **alıştırma ve değerlendirme sorularına** yer verilerek, konunun uygulanması ve öğrenmelerin değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Bölümlerin akıcı biçimde okunmasını sağlamak için zorunlu kalmadıkça bölüm içinde kaynak gösterilmemiştir. Ancak her bölümün sonunda, ilgili bölümün yazılmasında **yararlanılan kaynaklar** listelenmiştir.

Kitap toplam **on iki bölümden** oluşmaktadır. **Birinci bölümde**, sınıfın fiziksel olarak düzenlenmesi, sınıf alanının çeşitli etkinlikler için bölünmesi, ısı, ışık, eğitsel araçlar ve oturma düzeni gibi etkinlikleri kapsayan sınıfın fiziksel düzenlenmesi yer almaktadır. İkinci bölümde ise, sınıfta zaman yönetiminde dikkat edilmesi gereken ilkeler, öğretmenlerin derse hazırlık ve ders zamanını yönetme davranışlarının neler olduğu konularını kapsayan zaman yönetimi yer almaktadır. **Üçüncü ve dördüncü bölümlerde**, öğrenme ve öğretme süreçlerinin yönetimi yer almaktadır. **Beşinci, altıncı ve yedinci bölümlerde**, sınıf ortamındaki iletişime yönelik olarak, öğrenci-öğretmen iletişim, çatışma çözme ve akran arabuluculuğuna yer verilmiştir. Aynı zamanda ailenin eğitim sürecine katılımı konusu yer almıştır. **Sekizinci ve dokuzuncu bölümde**, uygun davranışların artırılmasına, uygun olmayan davranışların önlenmesine ve ortadan kaldırılmasına yönelik teknikler ve bu tekniklerin kullanılabilmesi için davranış değiştirme plânının hazırlanması yer almaktadır. **Onuncu bölümde** ise, **öğrencilere** düzenli olma, dinleme, not alma, ödev hazırlama, kütüphane kaynaklarını kullanma ve yazılı ödev hazırlama gibi çalışma becerilerinin öğretimine ilişkin bilgiler ve etkinlikler yer almaktadır. Onbirinci bölümde, öğretmen liderliği konusunda işlenmiştir. **On ikinci bölümde** ise, özel gereksinimli öğrencilerin özelliklerine ve bu öğrencileri okutan öğretmenlere bazı öneriler sunulmuştur. Bu kitapta sunulan bilgilerin ve örneklerin, mesleki bilgilerinizi ve deneyimleriniz geliştirmesi umuyor, çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

Bu kitapta adı geçen yazar arkadaşlarıma titiz çalışmaları ve katkılarından dolayı şükranlarımı sunuyorum. Kitap yazılırken eşlerimizin ve çocuklarımızın gösterdiği anlayış ve özveriler her zaman en önemli desteğimiz olmuştur.

Hepsine teşekkür ediyorum. Kitabın basımını üstlenerek alanda yaygınlaşmasını sağlayan ve gelecekte yeni yayınlara zemin hazırlayan Pegem Akademi Yayıncılık çalışanlarına da sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Editör
Prof. Dr. Dilek ERBAŞ

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

1. BÖLÜM: SINIFTA FİZİKSEL ÇEVRENİN YÖNETİMİ

*Semra DEMİR BAŞARAN
Erciyes Üniversitesi*

2. BÖLÜM: SINIFTA ZAMAN YÖNETİMİ

*Niyazi CAN
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi*

3. BÖLÜM: ÖĞRETİM ETKİNLİKLERİNİN PLANLANMASI

*Semra DEMİR BAŞARAN
Erciyes Üniversitesi*

4. BÖLÜM: ÖĞRETİMSSEL YAKLAŞIMLAR VE STRATEJİLER

*Semra DEMİR BAŞARAN
Erciyes Üniversitesi*

5. BÖLÜM: ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ İLETİŞİMİ

*Hüdayar CİHAN GÜNGÖR
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*

6. BÖLÜM: ÇATIŞMA ÇÖZME VE AKRAN ARABULUCULUĞU

*Hüdayar CİHAN GÜNGÖR
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*

7. BÖLÜM: AİLELERİN EĞİTİM SÜRECİNE KATILIMI

*Hüdayar CİHAN GÜNGÖR
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*

8. BÖLÜM: SINIFTA DAVRANIŞ YÖNETİMİ

*Dilek ERBAŞ
Marmara Üniversitesi*

9. BÖLÜM: DAVRANIŞ DEĞİŞTİRME PLANI HAZIRLANMASI VE UYGULANMASI

*Dilek ERBAŞ
Marmara Üniversitesi*

10. BÖLÜM: ÇALIŞMA BECERİLERİ ÖĞRETİMİ

Dilek ERBAŞ

Marmara Üniversitesi

11. BÖLÜM: SINIF YÖNETİMİNDE VE OKULDA ÖĞRETMEN LİDERLİĞİ

Niyazi CAN

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

12. BÖLÜM: ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLER

Auşar ARDIÇ

Ege Üniversitesi

İbrahim H. DİKEN

Anadolu Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

SINIFTA FİZİKSEL ÇEVRENİN YÖNETİMİ

Giriş.....	3
Sınıfta Fiziksel Çevrenin Düzenlenmesi	4
Sınıfın Fiziksel Ortamının Altı Yönü.....	5
1. Zemin	5
Öğrenci Yerleşim Düzeni	5
Çalışma ve Etkinlik Alanları	10
2. Duvar Alanı.....	11
3. Pencere Önü Boşlukları.....	13
4. Raf Alanı.....	13
5. Dolaplar	14
6. Ambiyans	15
Sınıfın Fiziksel Değişkenleri	18
Özet	21
Değerlendirme Soruları.....	23
Yararlanılan Kaynaklar	25

2. BÖLÜM

SINIFTA ZAMAN YÖNETİMİ

Giriş.....	29
Kavram Olarak Zaman Yönetimi	30
Zamanın Farklı Algılanışı	30
Zaman Yönetimi Kavramı.....	32
Zaman Yönetiminde Bazı Rehber İlkeler	34
Sınıfta Zamanın Yönetimi	36
Sınıfta Zaman Yönetiminde Öncelik ve Önemlilik	37
Zaman Kazandıran Yöntemler	39
Sınıfta Öğretimsel Zamanın Yönetimi.....	42
Öğretmenlerin Derse Hazırlık ve Ders Zamanını Yönetme Davranışları	43
Sınıfta Zaman Yönetiminin Engelleri	46
Sınıfta Öğrenme Zamanını Yönetmenin Diğer Engelleri	47
Yönetimsel İş ve İşlemlerde Zaman Yönetimi.....	50
Zaman Yönetiminde Bir Yöntem	51
Zaman Çizelgesini Başkalarıyla Paylaşmak	52
Özet	53
Değerlendirme Soruları.....	56
Yararlanılan Kaynaklar	57

3. BÖLÜM**ÖĞRETİM ETKİNLİKLERİNİN PLANLANMASI**

Giriş.....	61
Öğretim Etkinliklerinin Planlanması	63
Plânın Önemi.....	63
Plân Yapmanın Gerekliği	63
Plânlı Çalışmanın Yararları.....	64
Plân Yapmanın İlkeleri	64
Plân Çeşitleri	65
Ünitelendirilmiş Yıllık Plân	65
Ders Plânı.....	68
Ders Planının Hazırlanması ve Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	74
Birinci Bölümle İlgili Açıklamalar	74
İkinci Bölümle İlgili Açıklamalar.....	74
Kaynak-Araç-Gereç-Teknolojinin Belirlenmesi ve Kullanımında Dikkat Edilmesi Gerekenler.....	74
Öğrenme-Öğretme Etkinlikleri.....	76
Öğrenme Öğretme Ortamının Değişkenleri	90
Öğretmenin Değişen Rolü ve Değişen Öğrenme Ortamları.....	95
Özet	113
Değerlendirme Soruları.....	115
Beceri Gelişimi.....	116
Yararlanılan Kaynaklar	117

4. BÖLÜM

ÖĞRETİMSEL YAKLAŞIMLAR VE STRATEJİLER

Giriş.....	121
Düşünme ve Araştırma Soruları	121
Öğretimsel Yaklaşım ve Öğretimsel Strateji Kavramları.....	122
Doğrudan Öğretim Yaklaşımı	122
Doğrudan Öğretim Yaklaşımı Nasıl Kullanılır?	122
Doğrudan Öğretim Yaklaşımında Öğretimsel Stratejiler	123
Kolaylaştırıcı Öğretim Stratejisi (Facilitative Instruction)	136
Kolaylaştırıcı Öğretimdeki Öğretimsel Stratejiler.....	137
1. Strateji: Araştırma.....	137
2. Strateji: Projeler.....	139
3. Strateji: İşbirlikçi Öğrenme.....	145
Özet	149
Değerlendirme Soruları.....	150
Yararlanılan Kaynaklar	152

5. BÖLÜM

ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ İLETİŞİMİ

Giriş.....	156
Düşünme ve Araştırma Soruları	156
A- Sözsüz İletilerle Kabul Dili	164
B- Sözlü İletilerle Kabul Dili.....	165
Etkin Dinleme.....	166
Direnci Azaltmak İçin Tutum Değiştirmek.....	176
İçtenlik ve Samimiyet (Saydamlık)	177
Kendini Açma	177
Özsaygıyı Geliştirici Dil Kullanma	178
Özet	179
EK 1: Etkin Dinleme Alıştırmaları.....	181
EK 2: Ben Dili Mesajlarına İlişkin Alıştırma	182
Değerlendirme Soruları.....	183
Yararlanılan Kaynaklar	184

6. BÖLÜM

ÇATIŞMA ÇÖZME VE AKRAN ARABULUCULUĞU

Giriş.....	187
Çatışmayı Ortaya Çıkaran Nedenler.....	188
1. Temel Gereksinimler	188
2. Sınırlı Kaynaklar.....	189
3. Farklı Değerler.....	189
Çatışmaya Gösterilen Tepkiler	189
Öğretmen Öğrenci Çatışmaları Nasıl Çözülür?.....	191
1. Sorunu tanımlama	194
2. Olası çözümler üretme.....	195
3. Çözümleri değerlendirme.....	195
4. En iyi çözümün hangisi olduğuna karar verme	195
5. Kararın nasıl uygulanacağını belirleme	196
6. Çözümün başarısını değerlendirme	196
Çatışma Çözmenin İlkeleri	196
Öğrenciler Arası Çatışma Çözme.....	200
Sınıfla Çatışma Çözme Uygulaması.....	202
Sınıfla Çatışma Çözme Toplantıları İçin Ana Ölçütler	203
Toplantı Sıklığı ve Uzunluğu.....	204
Değerler Çatıştığında.....	210
Çatışma Çözmede Akran Arabuluculuğu.....	212
Arabuluculuk Sürecindeki Aşamalar	213
1. Aşama: Arabuluculuk için Anlaşma.....	213
2. Aşama: Bakış Açılarını Anlama	214
3. Aşama: Ortak Çıkarlara Odaklanma.....	215
4. Aşama: Çözüm Üretme.....	215
5. Aşama: Seçenekleri Değerlendirme.....	216
6. Aşama: Anlaşmaya Varma.....	216
Taraflarla Ayrı Ayrı Görüşme	222
Özet	223
Alıştırmalar	225
Değerlendirme Soruları.....	249
Yararlanılan Kaynaklar	250

7. BÖLÜM

AİLELERİN EĞİTİM SÜRECİNE KATILIMI

Giriş.....	253
Düşünme ve Araştırma Soruları	253
Öğrenciyi Büyük Bir Resmin Parçası Olarak Görmek.....	254
Öğretmenler Neden Ebeveyn Desteği Almaktan Kaçınırlar?	254
Öğretmenlerin Ebeveyn Desteğini Alması Neden Önemli?.....	255
Ebeveynler Öğretmenlerden Neler Bekler?	256
Ebeveynler Çocukları Hakkında Ne Sorarlar?	257
Öğretmen Olarak Önyargılarım Neler?.....	258
Ebeveynlerle Olumlu İlişkiler Kurmanın Adımları.....	258
Tanışma Notu.....	259
Sınıf Yönetimi Planlarınızı Ebeveynlerle Paylaşın.....	260
Tanışma Toplantısı	262
Sürece İlişkin İzleme Çalışmaları Yapmak.....	264
Bültenler	264
Çocukları Hakkında Ebeveynlere Güzel Haberler Gönderin	265
Notlar	265
Telefon Görüşmeleri	266
Problem Ortaya Çıktığında Ebeveynlerle Temasa Geçmek	266
Ev ziyaretleri yapın.....	267
Sosyal Etkinliklere Davet Etme	268
Veli Toplantıları Düzenlemek.....	268
Toplantı Öncesi Ebeveyn Anketi.....	276
Öğretmen-Uzman Görüşme Formu.....	278
Toplantı Özet Formu.....	279
Öğrencinin Sorunu Hakkında Ebeveynlerle Konuşmak	280
Ebeveynlerin Eleştirileriyle Başa Çıkabilmek.....	283
Ebeveynlerle İletişiminizi Takip Etmek İçin Bir Çizelge	284
Özet	285
Değerlendirme Soruları.....	287
Yararlanılan Kaynaklar	288

8. BÖLÜM

SINIFTA DAVRANIŞ YÖNETİMİ

Giriş.....	291
Düşünme ve Araştırma Soruları	291
Uygun Davranışların Artırılması	294
Pekleştirme.....	294
Pekleştirme Çeşitleri	295
Pekleştirme Çeşitleri.....	296
Pekleştirme Belirleme.....	301
Uygun Olmayan Davranışların Önlenmesi	306
Olumlu Sınıf Ortamı Yaratmak.....	306
Yakınlık Kontrolü Sağlama	312
Sözel Uyarı Kullanma	312
Öğrenciyi Uygun Davranış İçin Yönlendirme	314
Etkili ve Yeterli Geçişler Sağlama	314
Seçenek Sunma.....	316
Davranış Sözleşmesi.....	318
Sönme	322
Tepkinin Bedeli (II. Tip Ceza)	325
Mola	326
Ceza	331
Aşırı Düzeltme (Onarma)	332
Olumlu Alıştırma	333
Yüzleşmelerin Üstesinden Gelme.....	334
Özyönetim.....	336
Özet	341
Değerlendirme Soruları.....	342
Yararlanılan Kaynaklar	343

9. BÖLÜM

DAVRANIŞ DEĞİŞTİRME PLANI HAZIRLANMASI VE UYGULANMASI

Giriş.....	347
Düşünme ve Araştırma Soruları	347
Hedef Davranışı Belirleme	348
Hedef Davranışı Tanımlama ve Amaç Saptama.....	355
Gözlem ve Kayıt Yapma.....	358
Olay Kaydı.....	362
Süre Kaydı	365
Bekleme Süresi Kaydı	366
Zaman Aralığı Kaydı.....	367
Uygulamayı Planlama ve Yürütme	369
Uygulamanın Etkililiğini Belirlemek.....	370
Özet	372
Değerlendirme Soruları.....	373
Yararlanılan Kaynaklar	374

10. BÖLÜM

ÇALIŞMA BECERİLERİ ÖĞRETİMİ

Giriş.....	377
Düşünme ve Araştırma Soruları	377
Düzenli Olma Becerisi Geliştirme	379
Haftalık Ders Planlarını Panoya Asma ve Öğrencilerle Birlikte Üzerinden Geçme	380
Günlük, Haftalık, Aylık Ajandalar Kullanma ve Planlama	381
Etkinlik Analizi.....	382
Ödev Yapma	384
Dinleme Becerilerini Geliştirme	396
Not Alma Becerileri Geliştirme.....	402
OHİGD stratejisi	406
Araştırma ve Kaynak Bulma Becerileri Geliştirme.....	409
Başvuru Kitaplar.....	410
Bilgisayar Kart Katalogları.....	410
Bilgisayar ile Yazılan Performans Ödevlerini Düzeltme Stratejisi.....	411
Bilgisayarlı Alanyazın Tarama	412
Yazılı Rapor Hazırlama Becerilerini Geliştirme	413
Özet	418
Değerlendirme soruları	419
Yararlanılan Kaynaklar	420

11. BÖLÜM

SINIF YÖNETİMİNDE VE OKULDA ÖĞRETMEN LİDERLİĞİ

Giriş.....	423
Düşünme ve Tartışma Soruları	424
Öğretim ve Liderlik.....	425
Eğitimde Yönetim ve Liderlik.....	426
Öğretmen Liderliği.....	427
Bazı Araştırmalar	427
Öğretmen Liderliğine Hazırlanma.....	429
Öğretmen Liderliğiyle İlgili Düşünceler ve Davranışlar	432
Öğretmenler ve Liderler	433
Öğretmen Liderlerin Rollerini.....	434
Lider Öğretmenin Temel Nitelikleri.....	435
İnformel Öğretmen Liderliği.....	436
İnformel Öğretmen Liderliğinin Anlamı.....	437
İnformel Liderlerin Karşılaştıkları Zorluklar	437
Zorlukları Aşmada Otoriteyi Güçlendirme.....	437
Risk Almaları ve Kuralları.....	438
Öğretmen Liderliği Ölçütleri ve Rollerini	438
İnformel Yönetici Olarak Öğretmen.....	438
Sorularla Öğretmen Liderliğinin Ölçütleri.....	440
Yeni Öğretmen Rollerini.....	441
Öğretmen Liderliğinin Güçlükleri ve Güçlükleri Aşma Çabaları.....	442
Özet	445
Değerlendirme Soruları.....	447
Yararlanılan Kaynaklar	448

12. BÖLÜM

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLER

Giriş.....	453
Düşünme ve Araştırma Soruları	453
Özel Gereksinimli Öğrenciler ve Özel Eğitim	455
Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrenciler.....	457
Zihinsel Yetersizliğin Tanımı	457
Zihinsel Yetersizliğin Sınıflandırılması	459
Zihinsel Yetersizliğin Yaygınlığı	460
Zihinsel Yetersizliğin Nedenleri ve Önleme Çalışmaları.....	460
Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Özellikleri	461
Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrencilerin Öğretmenlerine Öneriler	462
İşitme Yetersizliği Olan Öğrenciler	463
İşitme Yetersizliğinin Tanımı.....	463
İşitme Süreci ve İşitme Kaybı Türleri.....	463
İşitme Kaybının Derecelendirilmesi ve Yaygınlığı.....	465
İşitme Yetersizliğinin Nedenleri ve Önleme Çalışmaları.....	466
İşitme Yetersizliği Olan Öğrencilerin Özellikleri.....	467
İşitme Yetersizliği Olan Öğrencilerin Öğretmenlerine Öneriler	468
Görme Yetersizliği Olan Öğrenciler.....	470
Görme Yetersizliğinin Tanımı ve Yaygınlığı.....	470
Görme Yetersizliğinin Nedenleri ve Önleme Çalışmaları	471
Görme Yetersizliği Olan Öğrencilerin Özellikleri	472
Görme Yetersizliği Olan Öğrencilerin Öğretmenlerine Öneriler.....	473
Duygu ve Davranış Bozukluğu olan Öğrenciler	474
Duygu ve Davranış Bozukluğunun Tanımı	474
Duygu ve Davranış Bozukluğunun Sınıflandırılması ve Yaygınlığı	475
Duygu ve Davranış Bozukluğunun Nedenleri ve Önleme Çalışmaları	476
Duygu ve Davranış Bozukluğu Olan Öğrencilerin Özellikleri	478
Duygu ve Davranış Bozukluğu Olan Öğrencilerin Öğretmenlerine Öneriler..	478
Otistik Bozukluğu Olan Öğrenciler	479
Otistik Bozukluğun Tanımı	480
Otistik Bozukluğun Yaygınlığı	480
Otistik Bozukluğun Nedenleri ve Önleme Çalışmaları	480
Otistik Bozukluğu Olan Öğrencilerin Özellikleri.....	481
Otistik Bozukluğu Olan Öğrencilerin Öğretmenlerine Öneriler	483

Fiziksel Yetersizliği/Süreğen Hastalığı Olan Öğrenciler.....	484
Fiziksel Yetersizlik/Süreğen Hastalığın Tanımı ve Yaygınlığı.....	484
Fiziksel Yetersizliğin/Süreğen Hastalığın Nedenleri ve Önleme Çalışmaları	485
Fiziksel Yetersizlik/Süreğen Hastalıkların Sınıflandırılması.....	486
Sinir Sistemi ile İlgili Yetersizlikler	487
Kas/İskelet Sistemi İle İlgili Yetersizlikler	488
Sağlıkla İlgili Yetersizlikler	489
Fiziksel Yetersizlik/Süreğen Hastalığı Olan Öğrencilerin Öğretmenlerine Öneriler	491
Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrenciler	491
Öğrenme Güçlüğü'nün Tanımı	492
Öğrenme Güçlüğü'nün Sınıflandırılması ve Yaygınlığı	492
Öğrenme Güçlüğü'nün Nedenleri ve Önleme Çalışmaları	493
Öğrenme Güçlüğü olan Öğrencilerin Özellikleri	493
Öğrenme Güçlüğü olan Öğrencilerin Öğretmenlerine Öneriler.....	494
Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Öğrenciler.....	495
Dil ve Konuşma Bozukluğunun Tanımı ve Yaygınlığı	495
Dil ve Konuşma Bozukluğunun Sınıflandırılması.....	496
Dil ve Konuşma Bozukluğunun Nedenleri ve Önleme Çalışmaları.....	498
Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Öğrencilerin Özellikleri	498
Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Öğrencilerin Öğretmenlerine Öneriler	499
Çoklu Yetersizliği Olan Çocuklar.....	500
Çoklu Yetersizliğin Tanımı ve Yaygınlığı	501
Çoklu Yetersizliğin Sınıflandırılması.....	501
Çoklu Yetersizliğin Nedenleri ve Önleme Çalışmaları.....	502
Çoklu Yetersizliği Olan Öğrencilerin Özellikleri.....	502
Çoklu Yetersizliği Olan Öğrencilerin Öğretmenlerine Öneriler	503
Üstün Zekalı Öğrenciler	503
Üstün Zekanın Tanımı ve Yaygınlığı	504
Üstün Zekanın Sınıflandırılması.....	504
Üstün Zekanın Nedenleri.....	505
Üstün Zekalı Öğrencilerin Özellikleri.....	505
Üstün Zekalı Öğrencilerin Öğretmenlerine Öneriler	506
Özet	507
Değerlendirme Soruları.....	508
Yararlanılan Kaynaklar	509

1. BÖLÜM

SINIFTA FİZİKSEL ÇEVRENİN YÖNETİMİ

Semra DEMİR BAŞARAN
Erciyes Üniversitesi

Kazanımlar:

Bu bölümün sonunda aşağıdaki kazanımları edinmiş olmanız beklenmektedir:

- Sınıfın fiziksel ortamının öğretim etkinlikleri açısından önemini açıklamak.
- Sınıfın fiziksel ortamının farklı yönlerini sıralamak.
- Oturma düzeninin, öğretim etkinlikleri ile ilişkisini örneklandırarak analiz etmek.
- Özel gereksinimli öğrenciler için oturma düzeninin önemini farkında olmak.
- Beceri odaklı sınıfların öğretim açısından önemini açıklamak.
- Sınıfın fiziksel değişkenlerinin farkında olmak.
- Sınıfın fiziksel değişkenlerinin, öğrencinin öğrenme performansı üzerindeki etkilerini açıklayabilmek.

İçindekiler:

Sınıfta fiziksel çevrenin düzenlenmesi

Sınıfın fiziksel ortamının altı yönü

Zemin

Öğrenci yerleşim düzeni

Çalışma ve Etkinlik Alanları

Hareket Biçimleri

Duvar Alanı

Pencere Önü Boşlukları

Raf Alanı

Dolaplar

Ambiyans

Ben Merkezli Olmayan Beceri Odaklı Sınıflar

Sınıfın Fiziksel Değişkenleri

Özet

Düşünme Etkinlikleri

Değerlendirme Soruları

Giriş

O gün sınıfta tüm öğrenciler ikişerli olarak oturmakta iken sınıfta sadece bir erkek öğrenci, sırasında tek olarak oturmaktaydı. Derse geç kalan bir kız öğrenci yer seçme şansı olmadığı için tek oturan erkek öğrencinin yanına oturdu. Erkek öğrenci bu duruma tepki göstererek o kızla oturmayacağını kaloriferin üzerinde oturarak dersi dinleyeceğini söyledi. Bu durumda ne yapacağını şaşırان öğretmen erkek öğrencinin yerini değiştirmeye çalıştı, bu sırada başka öğrencilerin de yeri değişti. Ancak öğretmenin bu çözümü hem erkek öğrencinin tepkisini daha da artırdı hem de sınıftaki diğer öğrenciler arasında huzursuzluk yarattı. Öğretmen bir süre sonra derse başlayabildi ancak bütün ders boyunca erkek öğrencinin kaygılı bir görüntü sergilediğini, dersle hiç ilgilenemediğini farketti. Bu duruma üzülen öğretmen ders çıkışında öğrenciyle görüştüğünde öğrencinin “hocam siz benim adımlı mı çıkaracaksınız” demesiyle şaşkınlığa uğradı ve adeta ne söyleyeceğini bilemedi.

Düşünme ve Araştırma Soruları

1. Yukarıdaki örnek olayda adı geçen öğretmen nerede hata yapmış olabilir?
2. Erkek öğrencinin tepkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?
3. Erkek öğrencinin yanına oturmak zorunda kalan ve arkadaşı tarafından istenmeyen kız öğrenci neler hissetmiş olabilir?
4. Öğretmen neleri yapsaydı böyle bir durumu önlemiş olurdu? Onun yerinde siz olsaydınız ne yapardınız?
5. Fiziksel çevrenin hangi özellikleri etkili bir eğitim ve öğretim ortamı oluşturmada önemlidir?
6. İlköğretim ve orta öğretim kurumlarındaki sınıfları gezerek, sınıfların fiziksel özelliklerini not alınız. Sınıfların fiziksel özelliklerinin farklılıklarını ve benzerliklerini tartışınız.

Sınıf, öğrenme ve öğretim etkinliklerinin gerçekleştiği en önemli yaşam alanıdır. Yaklaşık olarak 180 iş günü olan eğitim öğretim etkinliklerinin en büyük kısmı sınıflarda gerçekleşmektedir. Sınıfın fiziksel yapısı ve sınıftaki tüm düzenlemeler eğitimi olumlu yönde destekleyeceği gibi olumsuz olarak da etkileyebilir. Sınıfta var olan öğelerin renkleri estetikleri, düzenlenişleri, görünüşleri bu açıdan önemlidir. İyi bir sınıf düzeni, öğrenciyi güdülemekte, öğrenmeyi artırmakta, öğrenilenlerin hatırlanmasına yardımcı olmaktadır.

Sınıfta Fiziksel Çevrenin Düzenlenmesi

Sınıf denilince birçok insanın aklına grup grup sıralar, bir yazı tahtası, yan tarafta kapı, önde bir öğretmen, arka tarafta askılık ve kaynak kitaplarının bulunduğu bir kitaplık gelir. Her ne kadar bu klasik tablo yıllardır milyonlarca öğrencinin eğitiminde kullanılmış olsa da sınıfı düzenlemenin daha iyi yolları vardır ki bu yollar az önce belirtildiği gibi öğrencilerin ve öğretmenlerin öğrenme ve öğretmeye ilişkin tutumlarını, verimini ve baştanbaşa öğrenmeyi etkiler.

2005 yılından itibaren ülkemizde ilköğretim programları ve ardından da orta-öğretim programları yapılandırmacı öğrenme anlayışı doğrultusunda değiştirilmiştir. Yapılandırmacı öğrenme sürecinin temeli, öğrencilerin etkin olmasına, öğretmen rehberliğine, bilgiyi sunmaya değil keşfetmeye, bilgiyi üretmeye dayanmaktadır. Ayrıca yapılandırmacı anlayışın temelinde, düşünmeyi öğrenme ve yaratıcılık vardır. Ne kadar öğrenildiği değil, nasıl ve niçin öğrenildiği önemlidir. Öğrenme süreci öğrencinin yapabileceği etkinliklerle yürütüldüğüne göre tüm bu etkinliklerin gerçekleştirileceği sınıf ortamını planlamak, oluşturmak öğretmenin öncelikli yapması gerekenlerdendir. Örneğin öğrenciler sınıfta, (a) bir hikâyenin anlamlandırılması için rol oynama, (b) gruplar oluşturarak öğrenme temasıyla ilgili kısa şiirler yazma ve bunları paylaşma, (c) kendilerini tanıtıcı bir poster hazırlayıp sunma, (d) yabancı ülkedeki bir sınıfa mektup yazma, (e) dünyanın katmanlarını temsil eden bir model oluşturma, (f) günlük hava durumu grafiği oluşturma, (g) sınıfa getirdikleri bir avuç toprağı kağıda dökerek içindeki canlıları inceleme gibi etkinliklerde bulunabilirler. Tüm bu etkinliklerin planlanması öğretmen tarafından yapılır. Öğretmenler bu etkinlikleri planlarken, sınıfın fiziksel çevresinin düzenlenmesiyle ilgili bir takım kararlar almak durumundadırlar. Bu aşamada “öğrencilerimin yaşamalarını ve öğrenmelerini istediğim şeyi gerçekleştirmek için sınıf bana en iyi şekilde nasıl yardımcı olur?” sorusunu sorarak düşünmeye başlamak gerekir.

Sınıf, çeşitli eğitim etkinliklerini gerçekleştirmek ve geliştirmek için istenilen şekilde düzenlenebilir. Bazı derslerde öğrenciler, sınıf içinde hareketli olmaksızın, sıralarında, derste kullanacakları materyallerle oturabilir. Bazı derslerde ise sosyal çalışmalar planlanır ve öğrencilerin aktif olarak işbirlikçi öğrenmeye (değişik yetenek, başarı, öğrenme vs. düzeyindeki öğrencilerin, ortak bir amaç doğrultusunda küçük gruplar halinde çalışarak ve birbirlerinin öğrenmesine yardım ederek öğrenmeyi gerçekleştirmeleri süreci) dayalı olarak çalışması gerekebilir. Bazı dersler ise özel bir çalışma alanı ve özel materyaller, hareket özgürlüğü olmasına olanak veren boş alanlar gerektirebilir. Farklı etkinlikler kendisi için özel bir alana, oturma şekline, harekete, materyale ve iletişime gerek duyar. **Bunlara ek olarak unutulmaması gereken** önemli bir nokta da sınıfın, öğretmenin **zevkine göre de düzenlenmesi gerektiğidir.**

Bazı öğretmenler öğrenciler üzerinde sıkı bir kontrol mekanizması kurabilecekleri ve öğrencileri ödevlerle yönlendirebilecekleri bir tutum sergilediklerinde daha rahat ve daha etkili olur. Bazıları ise öğrencilere, etkinlik seçme, uygun materyal bulma ve kullanma, sınıf arkadaşlarıyla işbirliği içinde çalışma gibi konularda serbestlik tanıdıklarında daha rahat ve etkili olur. Bu bağlamda, değişik öğretim yöntemleri, tercihleri olan öğretmenlerin sınıflarını da değişik şekillerde düzenleyeceği yadsınamaz. Bazı öğretmenler, öğrencilerin ilgisini daha çok çektiği ve teşvik edici yönleri olduğuna inandığı için, tablolar, grafikler, resimler, hayvanlar, çeşitli süslemeler ve sloganlar gibi çok çeşitli materyallerle donatılmış sınıfları tercih ederken; bazı öğretmenlerse sadece o gün çalışılan konuyla ilgili materyallerin bulunduğu sınıfları tercih eder. Bunun nedeni, bu öğretmenlerin fazlaca süslenmiş olan sınıfların dikkat dağıttığına inanmasıdır.

Sınıfın Fiziksel Ortamının Altı Yönü

Sınıfın fiziksel ortamı (1) zemin, (2) duvar alanı, (3) pencere önü boşlukları, (4) raf yeri, (5) dolap yeri ve (6) ambiyans olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır. Birçok öğretmen yedinci bir bölümü daha kullanır. Bu da tavadır. Her ne kadar tavan birçok olanak sunsa da, özellikle güvenlik açısından birtakım sakıncaları içerdiğinden burada değinilmeyecektir.

1. Zemin

Bireysel ya da grup çalışmalarını içeren çeşitli etkinliklerde sınıfı düzenlemek için öğretmenin ilk yapması gereken öğrencilerini nasıl yerleştireceğine karar vermektir. Bu karar öğrencilerin oturma düzeni ile beraber çalışma ve aktivite alanlarının düzenlenmesini de kapsar.

Öğrenci Yerleşim Düzeni

Öğretmenler oturma düzenini oluştururken öncelikle, öğrencileri güçlü bir ışık kaynağına doğrudan bakacak şekilde oturtmamaya dikkat etmelidirler. Çünkü bu durum gerginlik ve baskı oluşmakta, öğrencide konsantrasyon eksikliğine sebep olmaktadır.

Sınıf düzeni gibi, oturma düzeni de sınıf yönetiminde ve öğrenme öğretme sürecinin başarısında önemli bir yer tutar. Öğrenciler, cinsiyet, boy, görme-ışıtme, ilgi süresi, temizlik, ekonomik ve toplumsal açılardan birbirlerinden farklıdır. Bu farklılıklar onların sınıfta yerleşimi için öğretmene ipuçları sağlar. Sınıfta bir öğrencinin yerini değiştirmek bazen sınıfın havasını ve ilişkileri değiştirebilir.